

Sporløs – Om biologi, identitet og slægten som fjernsyn

Birgitta Frello

MedieKultur 2011, 51, 127-145

Published by SMID | Society of Media researchers In Denmark | www.smid.dk

The online version of this text can be found open access at www.mediekultur.dk

DR har i de senere år lanceret flere programserier, som har slægt og slægtsforskning som fokus. Slægtsprogrammer er 'godt fjernsyn' i den forstand, at de giver mulighed for en umiddelbar identifikation med hovedpersonen, samtidig med at dennes historie kan bruges som løftestang for andre historier. Imidlertid anlægger programmerne en vinkel på slægten, som forudsætter, at et øget kendskab til den biologiske slægt automatisk medfører et øget kendskab til den personlige identitet. Denne selvfølgeliggørelse af den biologiske slægts betydning problematiseres i artiklen, og med udgangspunkt i Sporløs diskuteres mulige implikationer og konsekvenser af den forståelse af slægten, som programmerne tager udgangspunkt i og tager for givet.

Introduktion

I de senere år har DR lanceret en række programserier, der på forskellige måder handler om slægt og slægtsforskning, selvom de bruger slægten til at fortælle ret forskellige typer af historier. Det drejer sig om serier som *Familiejagten – på sporet af kendte danskeres slægt* (2006), *Ved du hvem du er?* (2010), *Slavernes slægt* (2005) og *Sporløs* (1999-). De to førstnævnte er bygget op omkring opsporing af kendte personers ukendte forfædre og slægtinge. Begge serier byder desuden på populariseret historieformidling i den forstand, at de præsenterer udvalgte nedslag i Danmarkshistorien og sætter slægthistorien ind i en lidt

breder historisk sammenhæng. *Slavernes slægt* (2005) har også fokus på historieformidling, om end i et mere kritisk perspektiv. Serien fokuserer på skandinaviske efterkommere af dansk-vestindiske slaver og deres slægtshistorier. Gennem disse historier problematiserer serien det officielle Danmarks nedtoning af Danmarks rolle i slavehandelen og de øvrige mørke sider af kolonihistorien.¹ I *Sporløs* følger hver udsendelse en person, som forsøger at opspore en nær slægtning, som vedkommende enten har mistet kontakten til eller aldrig har kendt. Det drejer sig typisk enten om adopterede, som forsøger at opspore deres biologiske mor, eller personer, som leder efter en far, de aldrig har kendt, eller som de har mistet kontakten til i en tidlig alder. Eftersøgningen involverer desuden altid en rejse ud over Danmarks grænser.

Slægtsprogrammer er 'godt fjernsyn' på flere måder. Når man fortæller en historie ved at fokusere på slægten, får man foræret en personcentrering, som giver seeren en identifikationsmulighed. Identifikationen hjælpes yderligere på vej af, at programmerne trækker på en hverdagsforståelse af identitet og tilhørsforhold, som naturliggør biologisk slægtskab som primær identitetsfaktor.² Dermed leverer slægten en krog i seeren, som også kan bruges til at hjælpe andre fortællinger og budskaber på vej. Det gælder både *Slavernes slægt*, *Familiejagten* og *Ved du hvem du er?*, at slægten tilbyder en ramme, som kan binde adskilte historier sammen og levere "Danmarkshistorie for dem, der fandt faget støvet", som Torben Bille formulerer det i en anmeldelse af *Ved du hvem du er?* (Bille, 2010). Som Amy Holdsworth fremhæver, er dette program en art 'reality history', som bruger familiehistorie til at forbinde fortid og nutid ved at placere det personlige i centrum for fortællingen (Holdsworth, 2010, p. 235).³ Samtidig har det en kendt person i centrum og fokuserer mere på spændende (røver)historier om eksotiske slægtninge end på at udrede slægtslinjer.

Det er imidlertid ikke bare populært at finde sine 'rødder'. Det er også forbundet med en stærk følelsesmæssig appel. Særligt *Sporløs* appellerer i vid udstrækning til en følelsesmæssig identifikation med hovedpersonen og til en længsel efter at 'høre til' og 'kende sig selv'. Med udgangspunkt i *Sporløs* vil jeg argumentere for, at de nævnte slægtsprogrammer, og i særlig grad *Sporløs*, i høj grad trækker på en 'biocentrisk' (Howell, 2007) og 'biogenetisk' (Carsten, 2004; Kim, 2007; Yngvesson, 2007) forståelse af slægt, som er normativ og potentielt ekskluderende, og jeg vil diskutere mulige implikationer og konsekvenser af denne forståelse af slægten.

Sporløs

Dramaet i *Sporløs* består i et brud i den personlige historie, formuleret som enten et tab eller en fundamental mangel (jf. Yngvesson & Mahoney, 2000). Den enkelte udsendelse følger hovedpersonens rejse (tilrettelagt og assisteret af et tv-hold) ud i verden for at genoprette den tabte sammenhæng. Denne form indebærer, at appellen til den følelsesmæssige identifikation med hovedpersonens længsel kombineres med en 'detektivhistorie', hvor spørgsmålet om, hvorvidt det lykkes at finde de savnede slægtninge, er bærende.

Spørløs blev sendt første gang i 1999 og har siden været et tilbagevendende program på DR1, hvor det sendes hverdagsaftener klokken 20. Ifølge producenten, STV, er der lavet over 100 programmer.⁴ Programmet er meget populært. I efteråret 2010 var det således blandt de ti mest sete programmer på DR1 (når fraregnes nyhedsudsendelser) i samtlige de 14 uger, det blev sendt. Ofte var det endda på top fem. Det lå stabilt på mellem 750.000 og 900.000 seere hver uge.⁵

Konceptet er ændret lidt undervejs. Jeg fokuserer her på sæson 2008-2010, hvor udsendelserne – med små variationer – fulgte denne skabelon:

Hver udsendelse varer små 30 minutter, som kan deles op i fire sektioner: 1: *Intro*, 2: *Eftersøgningen*, 3: *(Gen)foreningen*, 4: *Afslutning*. Sektion 2, *Eftersøgningen*, er hovedsektionen, der fylder det meste af udsendelsen.

Intro: Aftenens hovedperson præsenteres af programmets vært, Louise Wolff. Dernæst kommer programmets signatur, efterfulgt af en uddybende præsentation af hovedpersonen, hvor fortællerstemmen i voiceover veksler med hovedpersonen, der fortæller om motivet for eftersøgningen.

Eftersøgningen: Her klippes til rejsens første destination. Fortællingen bygges op om spor, som følges og forventninger, som skuffes. Billedsiden veksler mellem billeder, som følger eftersøgningen, stemningsbilleder fra stedet og billeder af en ventende hovedperson. Undervejs er desuden indklippet udtalelser fra hovedpersonen, som enten i lydsporet eller i billedet retrospektivt kommenterer turen med fokus på forventninger, håb og følelser. Lydsporet veksler mellem reallyd, musik, forklarende voiceover og hovedpersonens retrospektive fortælling.

(Gen)foreningen: Louise Wolff opsøger slægtningen. Dennes reaktion følges nøje, og der arrangeres et møde der, hvor hovedperson venter – ofte et ensomt sted, f.eks. en park. Vi ser hovedpersonen og slægtningen gå hinanden i møde og omfavne hinanden.

Afslutning: Udtalelser til kamera fra den primære genfundne slægtning (som regel den biologiske mor eller far) om følelser, og udtalelser fra hovedpersonen, ledsaget af billeder af en (gen)forenet biologisk familie.

Spørløs er blevet kritiseret for at føre seerne bag lyset ved ikke at oplyse, at de eftersøgte slægtninge allerede er fundet, før hovedpersonen og det ledsagende filmhold begiver sig ud på deres 'eftersøgning'. I stedet er de involverede instrueret i at spille overraskede, når kameraholdet kommer (*Journalisten*, 2010). Denne kritik har ført til, at det nu anføres ved udsendelsens begyndelse, hvordan programmet er skabt. Diskussionen af, hvorvidt det er et problem ikke at oplyse om programmets iscenesatte karakter, har udspillet sig omkring en

uenighed om, hvilken kontrakt med seeren, programmet lægger op til. DR's daværende programansvarlige for *Spørløs*, Birdie Bjerregaard, har således udtalt til *Journalisten*, at "seerne er dybt professionelle tv-seere. De kan godt vurdere, hvornår noget er rigtigt og forkert, og hvornår noget er i tråd med virkeligheden" (citeret i Fremmen et al., 2010a).

Vurderingen af, hvilken kontrakt med seeren programmet lægger op til, afhænger til dels af, hvilken genre man mener, det tilhører – om det er "dokumentar, reportage eller [...] 'bare' uskyldig underholdning?" (Albrecht, 2010). Når man søger efter bud på en genbestemmelse af *Spørløs*, kan man da også finde forskellige, som dog alle peger i retning af at forstå programmet som en hybrid, med forskellig vægt på elementer som journalistik, dokumentar og underholdning (Bondebjerg, 2008; Jantzen og Vetner, 2008; Larsen, 2002; *Journalisten*, 2010).

Det væsentlige i relation til den diskussion, jeg vil fokusere på her, er ikke en præcis placering af programmet i relation til knopskydningen af typer af tv-dokumentarisme og fakta-underholdning. Der er dog visse træk ved programmet, som er vigtige at understrege. Jeg vil karakterisere *Spørløs* som en form for konceptstyret, formatpræget dokumentarisme, som er forholdsvis lukket i den forstand, at der er tale om en "tightly managed sense of the significance of what is going on" (Corner, 1995, p. 103). Ud over den faste opbygning, som jeg har beskrevet ovenfor, er programmet karakteriseret af en standardiseret brug af bestemte virkemidler og en markant rollefordeling mellem den aktive vært og hovedpersonen, som tildeles en udpræget passiv rolle. Han eller hun er den, værten handler på vegne af, men vedkommende er ikke selv aktivt handlende og opsøgende. Det er således Louise Wolff, der fører ordet, også i tilfælde, hvor det er hovedpersonen, der taler det lokale sprog, og i hver udsendelse efterlades hovedpersonen ventende, mens Louise Wolff opsøger centrale personer. Det er altså ikke værten, der følger hovedpersonen i dennes søgen efter slægtninge. Det er hovedpersonen, der følger værten.

Virkemidler

Når jeg karakteriserer *Spørløs* som konceptstyret og 'lukket', er det ikke blot, fordi programmet har et bestemt tema (opsparing af ukendte slægtninge), eller fordi alle udsendelser følger en fast opbygning fra start til slut. Programmets lukkethed hænger ikke mindst sammen med, at det anlægger en bestemt vinkel på slægten: Slægt forstås biologisk, og relationen er stærkt følelsesmæssigt ladet. I det følgende vil jeg give nogle eksempler på, hvordan denne forståelse etableres og understøttes af programmets opbygning og virkemidler. Den biocentriske vinkling etableres både ved hjælp af de beskrevne virkemidler og ved hjælp af interviewerens (ofte fraklippede) spørgsmål, som reflekteres i hovedpersonens beskrivelser af forventninger til – og resultater af – rejsen. Jeg belyser eksemplerne med citater og beskrivelser fra udsendelsen om Jesper, men virkemidlerne går igen med små variationer i alle udsendelser i den periode, jeg fokuserer på.

Forståelsen af slægtskab etableres allerede i værtens indledende præsentation, som fokuserer på hovedpersonens følelser og behov for viden. Louise Wolff:

For 26 år siden kommer Jesper til verden her i Chile. Men han får en barsk start på livet, for hans mor har ikke mulighed for at tage sig af ham, og hun giver ham bort til adoption. Kun syv uger gammel får Jesper en ny og kærlig familie i Danmark. Men Jesper savner noget. Han har altid følt sig anderledes, og har derfor brug for at lære sin biologiske mor at kende. Nu har Jesper skrevet til os for at få hjælp til at finde sin biologiske mor her i Chile. Velkommen til *Sporløs*.

Efter signaturen klippes til en kort udtalelse fra hovedpersonen, med fokus på følelser og behov; Jesper: "Hvis jeg møder hende, så vil jeg nok sige, at ... jeg vil nok sige, at jeg elsker hende".

I dette tilfælde etablerer det første citat, at der er en naturlig sammenhæng mellem følelsen af anderledeshed og behovet for at lære den biologiske mor at kende: De to oplevelser præsenteres som en årsag-virkning sammenhæng ('derfor'), som ikke behøver forklaring. Det andet citat etablerer, at den biologiske relation også er en følelsesmæssig relation.

Gennem hele udsendelsen dvæles ved følelser, blandt andet i form af de indklippede udtalelser fra det efterfølgende interview med hovedpersonen, og ved at Louise Wolff spørger til hovedpersonens følelser og viser omsorg, når et spor ender blindt.

Jesper får at vide, at hans biologiske mor er død. Vi ser ham bøje hovedet, som om han forsøger at holde tårerne tilbage, og der klippes til det efterfølgende interview, hvor han gør det samme. Han siger ingenting, der er bare stille musik, mens vi ser hans følelser i hans ansigt. Dernæst klippes til billeder fra Chile. Følelserne illustreres billedligt ved, at kameraet fokuserer på en statue af en person med kappe og bøjet hoved, og vi ser Jesper og Louise Wolff i baggrunden – først ude af fokus, så flyttes fokus til dem. De sidder på en bænk og kigger i nogle papirer, som vi forstår indeholder beskeden om, at moderen er død. Louise Wolff lægger omsorgsfuldt armen om Jesper og giver ham et klem, og i lydsporet hører vi ham retrospektivt fortælle om, hvordan han reagerede.

Programmets fokus på følelser understøttes af musik og billeder, blandt andet i form af en forkærlighed for optagelser af en ensom hovedperson, der tænksomt kigger ud i luften, gerne i smukke, mennesketomme, fotogene og stemningsfyldte omgivelser, f.eks. ved vand, ledsaget af hans eller hendes stemme, som fortæller om håb og skuffelser.

Det følelsesmæssige klimaks er (gen)foreningen. Vi ser Louise Wolff ankomme med den/de opsporede slægtning(e) til det sted, hvor hovedpersonen venter. Scenen vises i sin helhed, og den er tilrettelagt, så den involverer en afstand, som tilbagelægges til fods. Derved bliver der tid til at følge personerne, mens de går hinanden i møde for at omfavne hinanden. Omfavnelsen er et fast indslag, som i nogle udsendelser vises to gange, filmet fra forskellige sider, eventuelt i slowmotion.

Biologi, identitet og slægt

Den vinkel, som *Spørløs* anlægger på slægten, giver meget snævre rammer for fortolkningen af slægtens betydning, idet det ikke blot forudsættes, at den er biologisk, men også at indblik i slægten er lig med indblik i den personlige identitet: øget kendskab til den biologiske slægt medfører øget kendskab til én selv (jf. Carsten 2007). Det gælder præsentationen af Jesper, som citeret ovenfor, og det gælder Karen Elise, hvis historie præsenteres på denne måde:

Karen Elise er vokset op i en dejlig familie med både mor og far. Men da hun er 12 år gammel, går det idylliske billede pludselig i stykker, da det går op for hende, at hendes far slet ikke er hendes far. Nu er hun taget til USA, har krydset Atlanterhavet for at lede efter den biologiske far, som hun aldrig nogensinde har kendt.

Den mand, Elisa har regnet for sin far, er 'slet ikke hendes far', selvom det også understreges, at hun fuldt ud opfatter ham som 'far'. Der er tale om en dobbelt forståelse af forældreskab: På den ene side er det socialt: en far er den, man er vokset op med, og som man opfatter som sin far. På den anden side er det biologisk, idet behovet for at kende sit biologiske ophav behandles som en selvfølge. Den biologiske forståelse trumfer desuden den sociale forståelse. Ligesom det præsenteres som en given ting, at løsningen på Jespers følelse af anderledeshed må findes i de biologiske bånd, så gælder det samme for Karen Elise. Behovet for at finde den fraværende biologiske far beskrives som direkte udsprunget af erkendelsen af den biologiske sandhed. Hendes (sociale) far er 'slet ikke' hendes far – hvilket må indebære, at den biologiske far ikke blot er en 'anden' far, men den 'virkelige' far. Derfor må hun selvfølgelig opspore den mand, der i virkeligheden er hendes far, for at få styr på rødderne.

Men hvad vil det sige at 'finde sine rødder'? Hvad det indebærer, formuleres af deltagerne i udsendelserne. Deres beskrivelser af, hvad det betyder for dem at finde deres biologiske ophav, er meget ensartede. Det handler om at finde ud af, 'hvem man er', at finde 'den manglende del' eller 'den sidste brik' til puslespillet (illustreret grafisk i signaturen, hvor vi ser en ensom puslespilsbrik, som er dekoreret med skiftende fingeraftryk). Målet er at 'finde ro' og blive 'et med sig selv', 'hel' eller 'fuldendt'. Processen beskrives ofte som uomgængelig for individets mulighed for at leve et sandt liv. Samtidig understreges det, at det er en vanskelig, følelsesturbulent og udfordrende 'rejse' og dermed en proces, som indebærer, at individet bliver bragt ud på ukendt følelsesmæssigt land. 'Rejsen' er central i alle de omtalte slægtsprogrammer – både som aktivitet (jo længere væk, jo bedre) og som metafor for den proces, individet gennemgår (jf. Frello, 2008). Beskrivelsen ledsages ofte af en understregning af, at det, man føler, ikke kan beskrives med ord, hvilket bidrager til at understrege oplevelsen af, at det er en eksistentiel proces, individet gennemgår:

Jamen, det er lige før, det er hele mit liv. Det er så utroligt stort, altså. Jeg mangler jo en del af mig. Der er jo så mange spørgsmål, ikke også. Det, det er jo simpelthen ubeskriveligt. Det fylder meget. Og det vil i hvert fald gøre mit liv fuldendt. (Adriane, som svar på fraklippet spørgsmål)

Det er således det enkelte menneskes behov for mening, der er i centrum, og opfyldelsen af dette behov beskrives som indlysende forbundet med viden om slægten (jf. Carsten, 2007). Det sprog, vi er vant til at bruge om udforskning af biologisk slægtskab, peger i sig selv på de kulturelle forestillinger, som ledsager denne udforskning. Vi taler om 'rødder', om 'spor' (som i 'spørløs'), om at 'vende tilbage', blive 'genforenet' osv. Det er ord og vendinger, som peger på "a realm of the 'given'" (Carsten, 2004, p. 9) – en forbindelse, som opdages eller genoptages, og som dermed forudsættes at eksistere forud for de møder, som de rejsende oplever.

Slægtskab og beslægtethed

Hvis man vil studere slægtskab, er det oplagt at vende sig mod antropologien, som har haft slægtskab som centralt forskningsområde siden den blev etableret som videnskab. Antropologiske studier påpeger, at den biogenetiske forståelse af slægtskab i høj grad er en "indigenous assumption in Euro-American folk beliefs" (Carsten, 2000, p. 8). Slægtskab kan imidlertid forstås og praktiseres på mange måder afhængigt af den kulturelle sammenhæng, og disse måder er langt fra altid forbundet med biologi.

Janet Carsten bruger betegnelsen 'relatedness' frem for betegnelsen 'kinship' med henblik på at udtrykke "a move away from a pre-given analytic opposition between the biological and the social on which much anthropological study of kinship has rested" (Carsten, 2000, p. 4). I en dansk sammenhæng er 'relatedness' blevet oversat dels med 'forbundethed' og dels med 'beslægtethed' (Olwig, 2004/2006). Jeg foretrækker ordet 'beslægtethed', som bevarer den forbindelse, den engelske betegnelse har til betegnelsen for slægtninge – 'relatives'. 'Slægtskab' peger på relationer, der er forbundet med 'givetthed' og permanens. 'Beslægtethed' peger på, at sådanne relationer ikke nødvendigvis er biologiske. Kriterierne er kulturelt varierede og foranderlige.⁶ Det er "den kulturelle anerkendelse, som i sidste ende bestemmer, hvem der skal anses som værende forældre og børn" (Rønne, 2004/2006, p. 8).

I overensstemmelse med denne pointe foreslår Signe Howell (2007), at man bruger betegnelsen 'kinning' for den proces, som etablerer slægtsmæssige relationer, og hun understreger, at denne proces er nødvendig, ikke blot når der er tale om ikke-biologiske slægtninge, men også blandt mennesker, som er biologisk beslægtede. I og med at kinning peger på beslægtethedens processuelle og konstruerede karakter, kan man derfor også tale om 'de-kinning' – om at slægtskab kan ophæves. Slægtning er således ikke noget, man 'er', men noget, man bliver i kraft af specifikke praksisser. Slægt skal med andre ord – på linje med andre sociale kategorier som køn og etnicitet – 'gøres' for at 'være', hvilket også betyder, at de kan gøres 'forkert' (jf. Staunæs, 2003).

Der er ikke noget nyt eller særligt i, at børn vokser op med forældre, de ikke er biologisk beslægtede med. De problemer, som forbindes med sådanne arrangementer, indgår imidlertid i dag i et langt større problemkompleks, som også involverer de ekspanderende udfordringer af vores forståelse af naturligt slægtskab, som afstedkommes af brugen af sæddonorer og rugemødre såvel som af ny forskning i genteknologi og udviklingen i reproduktion.

tionsteknologier. Sådanne udviklinger forstærker på den ene side den biogenetiske diskurs, f.eks. i form af et øget fokus på arvelige sygdomme og mere bredt på forskellige former for genetisk disponering. På den anden side undergraver de forestillingerne om 'naturlighed' i forbindelse med slægtskab i kraft af, at de udstiller beslægtethedens sociale formbarhed.

Studier af beslægtethed peger således både på, at biologien ikke udgør nogen universel fundering af slægtskab, og på, at selv i samfund, hvor den biocentriske forståelse af slægt dominerer, garanterer den ikke en oplevelse af beslægtethed. Beslægtethed er en konstruktion på flere måder: For det første kan den forstås både biologisk og socialt. Howell nævner således tre aspekter af kinning: "to kin by nature, to kin by nurture, to kin by law" (Howell, 2007, p. 9). Kun den første af disse er biologisk. De andre to er sociale. For det andet er forholdet mellem det sociale og det biologiske til stadighed til forhandling. Det betyder blandt andet, at biologisk slægtskab kun har betydning som slægtskab, hvis det *gives* denne betydning. Beslægtethed er såvel selektiv som hierarkisk. Det kommer jeg tilbage til.

Transnational adoption

Mange af deltagerne i *Spørløs* er transnationalt adopterede. Disse 'passer' godt ind i seriens koncept, både fordi opsporingen af deres biologiske slægtninge involverer en rejse, og fordi biologien tydeligt markerer deres særlige status, idet deres udseende ofte skiller dem ud fra deres danske familier. Det er derfor oplagt at vende blikket mod adoptionsforskningen, hvor et centralt tema netop er forholdet mellem den biologiske og den sociale fortælling. Den sociale fortælling trækker, i sin mest rendyrkede version, på en idé om det ideelle 'clean break' fra den biologiske familie:

The clean break separates the child from everything that constitutes her grounds for belonging as a child to *this* family and *this* nation, while establishing her transferability to *that* family and *that* nation. With a past that has been cut away – an old identity that no longer exists – the child can be reembedded in a new place, almost as though she never moved at all (Yngvesson, 2003, p. 25).

Den biologiske fortælling er derimod en fortælling om blodsbandets ubrydelighed og determinerende betydning for identiteten. Den trækker imidlertid også på kvasibiologiske forestillinger om 'oprindelse' i bredere forstand: forestillinger, der knytter sig til – og i varierende grad forbinder – slægt, race og kultur.

Forskningen i transnational adoption demonstrerer, hvor komplekst sammenflettede og historisk og kontekstuel foranderlige den biologiske og den sociale fortælling er. Ønsket om et 'clean break' som forudsætning for at muliggøre skabelsen af et socialt slægtskab i adoptivfamilien trækker således på den heteroseksuelle, biologiske kernefamilie som norm og ideal, hvorved den 'bedste' relation til barnet fremstår som den, der bedst kan mime den biologiske familie (jf. Eng, 2003). Tilstedeværelsen af en mulig relation mellem barnet og de biologiske forældre fremstår i dette perspektiv som en trussel. Transnational adoption

illustrerer desuden i særlig grad samspillet mellem de to fortællinger, fordi skismaet mellem dem forstærkes af de fortællinger om race og kultur, som den er spundet ind i.

I praksis er transnational adoption ofte lig med transracial adoption, hvilket jo betyder, at det er umiddelbart synligt, at forældre og børn ikke er biologisk beslægtede. Sara Dorow (2006) peger på nogle centrale strategier og tilhørende dilemmaer, som er knyttet til transracial adoption: På den ene side er det ikke muligt for adoptivforældrene at anlægge en strategi, der benægter den 'manglende' biologiske beslægtethed mellem forældre og børn, fordi denne er et faktum, som ikke kan skjules. På den anden side hviler de mere 'forskelsinkluderende' strategier, hvor barnets baggrund understreges, i større eller mindre grad på en reificering af race og kultur i den forstand, at et 'kinesisk' udseende forbindes med forestillinger om en 'kinesisk' kultur, som barnet imidlertid ikke nødvendigvis har noget kendskab til eller interesse i. Bestræbelsen på at inkludere forskellighed kan derfor i værste fald bidrage til en eksklusion af barnet fra den kulturelle sammenhæng, det vokser op i og identificerer sig med.

Det vilkår, som transracialt adopterede deler, kan man kalde en erfaring af hybriditet. Hybriditet skal i denne sammenhæng ikke forstås som en blanding af kulturelle elementer (f.eks. koreansk og dansk kultur), for barnet er jo netop ikke kulturelt forskelligt fra sine omgivelser. Hybriditeten henviser til, at barnet i kraft af sit anderledes udseende installerer en synlig andethed i majoritetskulturen og derved alene i kraft af sin eksistens og de reaktioner, det modtager, udpeger (og potentielt udfordrer) kriterierne og grænserne for normalitet.⁷

At der ikke er noget enkelt svar på, hvordan dette vilkår bedst håndteres, illustreres af nogle af de historier, som adoptionsforskningen kan bidrage med. Yngvesson og Mahoney refererer således historien om svenske, koreansk adopterede Astrid Trotzig, som ønskede at blive fri for sit koreanske mellemnavn, Suh Yeo, fordi hun opfattede det som en markering af det ikke-svenske, og som smed det koreanske flag, som hun fik i gave fra sine svenske forældre, ud, fordi hun opfattede det som en påmindelse om, at hun aldrig kunne blive svensk.⁸ Dorow fortæller omvendt om en adopteret fra Korea, Mirim Kim, som valgte at bruge sit koreanske navn, fordi hendes amerikanske forældre ikke kunne give hende en god grund til, at det koreanske navn skulle slettes til fordel for det nye amerikanske navn 'Joanna', som de havde givet hende.⁹

Eksemplerne peger på et centralt dilemma: Er dét at markere det adopterede barns oprindelse et udtryk for respekt for oprindelsen og for den forskel, som barnet under alle omstændigheder bærer med sig i form af et udseende, der skiller sig ud fra omgivelserne? Eller indebærer en sådan markering af forskellen blot, at forældrene bidrager yderligere til den eksklusion af barnet fra majoritetssamfundet, som det ofte i forvejen konfronteres med i skolen og andre steder, hvor det færdes. Altså at føje spot til skade? Svaret afhænger i høj grad af individets konkrete erfaringer. Eksemplerne antyder dermed også, i hvor høj grad tolkningen af det at understrege børnenes oprindelse uden for forældrenes biologiske familie/nation/race afhænger af den specifikke kontekst.

Race og kultur i *Sporløs*

Sporløs styrer som regel uden om kulturelle og racemæssige stereotyper. Det slående er imidlertid, hvor lidt udsendelserne inddrager en kontekst, som kan bidrage til en forståelse af, hvad der er på spil for de enkelte deltagere. I den udstrækning spørgsmål om race og kultur bliver direkte italesat i serien, er det primært som fortællinger om ikke at kunne genkende sig selv i forældre og søskende, men deltagerne fortæller kun meget lidt om deres danske familie. Og kun undtagelsesvis inddrages fortællinger om omgivelser uden for familien. Selvom behovet for at finde de biologiske forældre ofte begrundes i en oplevelse af at være 'anderledes', så er der generelt meget begrænset fokus på, hvordan denne oplevelse produceres eller modvirkes.

Den begrænsede kontekst bidrager til at naturliggøre længslen efter den biologiske slægt og behovet for den. Snarere end at kunne knyttes til individets livshistorie og erfaring fremstår opsporingen af de biologiske forældre som et eksistentielt behov, der er uafhængigt af forholdet til adoptivfamilien eller andre i barnets omgivelser. Race og kultur kommer dermed også, ligesom behovet for at kende de biologiske forældre, til at fremstå som et eksistentielt forhold: som alene et spørgsmål om at kunne 'genkende sig selv', ikke bare i de biologiske forældres konkrete træk, men også i forbipasserende ansigter på gaden i oprindelseslandet. Spørgsmålet om at skille sig ud på grund af et anderledes udseende fremstår således som rensat for enhver samfundsmæssig sammenhæng.

Det, at race og kultur fremstilles som et eksistentielt forhold for individet, bidrager til, at de bliver en del af det repertoire, som den biologiske oprindelsesdiskurs – og dermed *Sporløs* – kan abonnere på. Noget af det, man kan finde, når man finder 'sig selv' i biologien, er netop knyttet til forestillinger om kultur og race. Susanne, som søger sin ukendte, argentinske far, fortæller:

Jeg har brug for at lære mit argentinske ophav at kende. Jeg kan se mange ting i mig selv af den danske opdragelse, jeg har fået, og mange ting af min mor i mig selv. Men der ligger også noget andet, og det er det argentinske, tror jeg.

Forestillingen om faderen og forestillingen om det argentinske smelter sammen:

"Jeg kan se mig selv i dem [argentinere], at de er lidenskabelige i det, de gør, og spontane, altså det de føler, det viser de med det samme."

Selvom den kobling af kultur og biologi, som fremgår af dette citat, ikke er en del af *Sporløs'* koncept, etablerer kombinationen af seriens biocentrisme og dens forkærlighed for transnationale og transraciale forbindelser således et rum, hvor en sådan kobling ligger oplagt i forlængelse af de fortællinger om biologiens bidrag til udfyldelse af identitetsmæssige tomrum, som serien er bygget op omkring. Den er en variant af biocentrismen, som ligger lige for.

Selektiv og hierarkisk beslægtethed

Biologisk slægtskab garanterer ikke en oplevelse af beslægtethed, blandt andet fordi beslægtethed ikke blot involverer genetisk afstamning, men også forestillinger om kollektiver, typisk knyttet til sted, race eller kultur. Forskning i menneskers forståelse af 'rødder' viser således, at selvom forestillingen om, at identiteten kan findes via det biologiske slægtskab, ofte er afgørende som motivation for moderne menneskers opsporing af deres rødder, så er den konkrete genetiske afstamning ikke afgørende for, om projektet 'lykkes' – altså om den søgende får en oplevelse af, at rødderne/identiteten faktisk findes. Det afgørende er her ikke biologien, men den fortælling, som 'forfædrene' kan sættes ind i.¹⁰ Dermed kan den identitet, som 'findes' i opsporingen af rødderne, meget vel skabes gennem et meget selektivt udvalg af, hvad der er relevant for fortællingen. Catherine Nash, som har forsket i oprindelsesturisme til Irland blandt efterkommere efter udvandrede irere, viser f.eks., at beslægtethed hviler på en udvælgelse af, hvilke forfædre, man foretrækker at identificere sig med. At identificere sig som irsk-amerikaner er således sjældent udtryk for, at alle forfædre kan spores tilbage til irske udvandrere. Selvom forståelsen af beslægtethed tager udgangspunkt i biologisk afstamning, tolkes denne afstamning altså gennem kollektive kategorier og via en kulturel fortælling.

DRs slægtsprogrammer kan ses i dette lys. På den ene side er de i høj grad konventionelle, idet de trækker massivt på en biocentrisk forståelse af slægtskab. På den anden side er forholdet mellem det biologiske og det sociale på spil i programmerne, blandt andet i form af en ret fri fortolkning af, hvilke biologiske forbindelser der gives betydning ('kinnes') og dermed bliver til beslægtetheder. I *Ved du hvem du er?* er der således eksempler på, at eftersøgningen springer de lige slægtled over og går ud i sidegrene for at finde underholdende historier og historier, der involverer rejser til fjerne rejsemål.

Også i *Spørøs* findes en selektiv fortolkning af biologiske forbindelser. På trods af at den biocentriske forståelse er stærk i serien, presser andre forståelser af beslægtethed sig på og forstyrrer billedet. Det sker dels, fordi den sociale slægt ikke helt kan ignoreres, og dels fordi programmet er markant præget af en hierarkisk 'kinning' af biologiske slægtninge. Den identitet, som opspores, kan langt fra reduceres til *opdagelsen* af slægtskab. Den indebærer tværtimod i høj grad en *skabelse* af fortællinger, som individet kan spejle sig i.

Spørøs demonstrerer, at udfyldelsen af identitetens 'missing link' via slægten i høj grad er kønnet. I de tilfælde, hvor barnet er vokset op hos moderen og søger den forsvundne far, er det faderen, der forventes at udfylde hullet i identiteten. Men når det drejer sig om adopterede, som ikke kender nogen af de biologiske forældre, er det uden undtagelse moderen, der eftersøges. Der etableres altså en hierarkisering af relevante slægtninge, hvor den biocentriske slægtsforståelses vægtning af blod og gener underordnes en kulturelt specifik emotionel fortolkning af moderskabet, som udpeger Moderen som den vigtigste slægtning.¹¹ Fundet af andre slægtninge – faderen, søskende, bedsteforældre – behandles som positive 'sidegevinster' (jo større familie, jo bedre, lader det til), men de kan kun erstatte moderen i de tilfælde, hvor hun ikke kan findes eller viser sig ikke at ville kendes ved barnet.

Udsendelsen om Charlotte lægger ud med en eftersøgning af den biologiske mor, som er den, Charlotte længes efter at kende. Denne viser sig dog ikke at ville se hende. Det vil den biologiske far imidlertid. Han modsatte sig oprindeligt, at hun blev bortadopteret. Trods de skuffede forventninger er Charlotte tilfreds. "Nu har man fået fyldt det der lille tomrum ud," siger hun, da *Sporløs*-redaktionen opsøger hende et par år senere. Positionen som den, der sidder med 'nøglen' til identiteten, kan altså indtages af forskellige biologiske slægtninge afhængigt af konteksten, men den er ikke i lige høj grad til rådighed for en hvilken som helst nær biologisk slægtning.¹² Koblingen af identitet og slægt følger kulturelle konventioner, som ikke blot er centreret om blodets bånd. De er også indspundet i andre kulturelle fortællinger, blandt andet om køn.

Slægten som underholdning

I kraft af *Sporløs'* udbredelse og popularitet fungerer serien som et vindue til alment accepterede kulturelle fortællinger om beslægtethed. Og i og med at serien trækker på en fortælling om biologisk beslægtethed som primær identitetsfaktor, bidrager den til at reproducere biocentrismen på bekostning af andre relationer. Uagtet at serien ikke eksplicit tillægger bestemte former for beslægtethed mere værd end andre, er resultatet derfor en normativ og hierarkiserende fremstilling af beslægtethed. Denne tendens forstærkes af, at der er tale om en form for dokumentarisme, som i høj grad er konceptstyret.

Når man analyserer dokumentarisme, er det naturligvis altid en væsentlig forudsætning, at der er tale om en redigeret virkelighed, og at selve tilstedeværelsen af kameraet kan have betydning for, hvad der sker i de situationer, der filmes. Kritikken af *Sporløs* har som nævnt gået på, at den virkelighed, programmet skildrer, ikke blot er redigeret, men også direkte iscenesat, fordi eftersøgningen i praksis er afsluttet, før hovedpersonen inddrages. Konceptstyringen indebærer imidlertid en yderligere iscenesættelse, idet skildringen af den proces, deltagerne gennemgår i løbet af programmet, i detaljer er formet af programmernes stramme opbygning i overensstemmelse med den skabelon og de virkemidler, jeg tidligere har beskrevet. Denne opbygning naturligvis gør en biocentrisk forståelse af slægt, blandt andet i kraft af, at den understreger den følelsesmæssige relation til de ukendte, biologiske slægtninge. Biocentrismen fungerer her som et 'masternarrativ' (Somers, 1994), dvs. en fortælling, som udgør en ramme, som andre fortællinger er indlejret i, men hvis egen narrative karakter er usynliggjort.

Biocentrismen indebærer blandt andet, at deltagerne forventes at opnå en eller anden form for indsigt i sig selv via indsigten i oprindelsen. Amy Holdsworth citerer den britiske BBC-journalist Jeremy Paxman, som kommenterer sin deltagelse i *Who do you think you are?* således: "What did I learn from the delving into my family background? I got a strong impression that the producer wanted me to say the experience had somehow changed my life. It didn't" (Paxman, 2006, p. 19, citeret efter Holdsworth, 2010, p. 237).

På trods af (eller på grund af) den tydelige ironiske distance i Paxmans kommentar illustrerer eksemplet den kobling mellem identitet og genetisk viden, som slægtsserierne bygger

på: Deltagerne forventes at få et bestemt, livsforandrende udbytte af deltagelsen. I *Spørløs* lægger det grundlæggende 'plot', med dets fokus på følelsesmæssige op- og nedture i eftersøgningen af de ukendte slægtninge, op til, at programmet ikke alene opnår en opsporing af hovedpersonens biologiske slægtninge, men også en bestemt følelsesmæssig reaktion på og tolkning af denne opsporing. Langt de fleste deltagere reagerer i overensstemmelse med denne opbygning, og i følge *Journalistens* artikler om *Spørløs* er matchningen af deltagerne med programmet da også noget, som vægtes af tilrettelæggerne, ligesom det møde, som eftersøgningen forventes at munde ud i, allerede i ansøgningskemaet omtales som en 'genforening' – uagtet at nogle af de involverede aldrig har mødtes før. I seriens sprogbrug sikrer biologien, at der er tale om en 'genforening', ikke bare et 'møde'.¹³ En lignende biocentrisk selvfølgelighed finder man på programmets hjemmeside, hvor der blandt andet står følgende: "For de fleste medvirkende bliver rejsen deres livs vigtigste, hvor de søger og finder svar på spørgsmål, som har forfulgt dem hele deres liv".

Naturliggørelsen af koblingen af identitet og biologisk slægtskab er således central for seriens koncept. Den er en præmis for fortællingen om eftersøgningen og mødet mellem de biologiske slægtninge. Ikke alene er det tilrettelæggerens fortælling, snarere end deltagerens, seerne får serveret. Det er også grundlæggende den samme fortælling, der gentages i alle udsendelser, uafhængigt af hovedpersonen. Fortællingerne er altså medierede i mere end én forstand: fordi det er tv (og dermed redigeret virkelighed), og fordi der er tale om en lukket, manuskriptstyret dokumentarisme, hvor det ikke alene er opbygningen af de enkelte udsendelser, der er givet på forhånd, men også den forståelse af beslægtethed, der forudsættes.

Hvorvidt denne stramme konceptstyring i sig selv er et problematisk udgangspunkt for dokumentarisme, er ikke ærindet for diskussionen her. Det er en genre, som har sin berettigelse som underholdning, og som kan bruges til at fortælle meget forskellige typer af historier. Fra et medianalytisk synspunkt er det imidlertid værd at bemærke, at det masternarrativ, som programmet trækker på, er en del af fortællestrukturen. Det bærer og bæres af konceptet og er dermed en del af programseriens budskab – ikke bare en del af de individuelle fortællinger. Og det har derfor konsekvenser for, hvilke historier der kan fortælles. Formen bidrager til at definere indholdet i en grad, som ikke kan sammenlignes med 'traditionel' dokumentarisme (selvom dette selvfølgelig i sig selv er et vidt begreb). Og formen har desuden, i *Spørløs'* tilfælde, en normativ funktion, idet seriens masternarrativ ikke kan udskiftes eller udfordres, uden at det skaber forstyrrelse i den enkelte udsendelses fortælling. Det betyder ikke, at alternative fremstillinger af beslægtethed bliver umulige. Men det betyder, at de resulterer i en mislyd, som synliggør det masternarrativ, som ellers blot tages for givet.

At gøre slægt forkert

Mislyd opstår, når der, trods den visitering, som ifølge Fremmen et al. (2010b) går forud for programmet, en sjælden gang er en hovedperson, som ikke helt lever op til eller spiller med på seriens præmis. Det gælder således Cathrine, som er adopteret fra Korea, og som ikke

alene ikke leverer kamera-egnede tårer, men som også undlader at knytte store følelser til biologien. Tværtimod understreger hun, at hun aldrig har tænkt på, at hun og hendes to søskende var adopteret, og at de aldrig har syntes, at de så anderledes ud end familien, "hvilket jo er lidt mærkeligt, men det gør man ikke". Cathrine benytter desuden et forbeholdent sprogbrug i omtalen af sine biologiske forældre, idet hun veksler mellem på den ene side at beskrive dem i distancerende termer ("den kvinde, som har født mig"), og på den anden side at bruge slægtskabstermer ("min far").

I 2008-sæsonen blev hver enkelt *Sporløs*-udsendelse fulgt op af et interview med hovedpersonen i *Aftenshowet* dagen efter. Da Cathrine stiller op til interview, bliver den manglende overensstemmelse mellem programmets præmis og Cathrines reaktion endnu mere tydelig, end den var i selve udsendelsen, i kraft af den diskrepans, der er mellem den sprogbrug, studieværten (igen Louise Wolff) benytter i omtalen af Cathrines biologiske slægtninge, og Cathrines egen. Mens Louise Wolff konsekvent benytter slægtskabstermer, indlægger Cathrine igen en sproglig distance:

Louise Wolff: "Din søn Sylvester har jo så også set sin mormor og morfar. Hvad sagde han, da han så dem første gang?"

Cathrine: "Jamen han har det så nu, at han kalder min far for morfar, men så er der også de, ja, koreanske bedsteforældre, ikk'."

I Cathrines sprogbrug er adoptivfaderen 'min far' og derfor morfar til sønnen, selvom 'de koreanske bedsteforældre' også skal passes ind i billedet. Det, som studieværten insisterer på at omtale som en slægtsrelation og dermed en følelsesmæssig relation ("så er der ekstra bedsteforældre"), omformulerer Cathrine til et spørgsmål om viden ("Ja, så han ved godt, hvem de er"). Spørgsmålet om det sociale over for det biologiske bliver ikke gjort til et eksplicit emne for diskussionen. Det viser sig blot som en lidt besværlig mislyd i interviewet, idet Cathrine undviger og dermed undlader at bekræfte den indramning af historien, som studieværten insisterer på at føre igennem i sine spørgsmål. Spørgsmålet: "hvad laver dine koreanske forældre?" bliver besvaret med, at 'moderen' er hjemmegående, og 'faderen' er arkitekt.

Jeg var tidligere inde på, at også biologisk slægtskab skal 'kinnes' for at blive til 'beslægtethed'. Det, der sker i programmet om Cathrine, og i særlig grad i det opfølgende interview i *Aftenshowet*, kan læses som en forhandling om kinning i den forstand, at der er to forskellige forståelser af den følelsesmæssige og identitetsmæssige betydning af Cathrines biologiske slægtskab på spil. Denne forhandling foregår dog på basis af det masternarrativ, som den biocentriske forståelse af slægt udgør i *Sporløs'* univers, og dette narrativ bliver netop tydeligt i denne situation, fordi Cathrine vægrer sig ved at 'kinne' sine biologiske slægtninge. Cathrine bliver en 'upassende' hovedperson, fordi hun kun modvilligt indtræder på den plads som 'identitetssøgende', som *Sporløs* lægger op til. Man kan også sige, at hun hybridiserer den biocentriske slægtsfortælling ved at indføre en anden fortælling og insistere på at kalde den 'slægt'. Derved opstår en 'mislyd' i udsendelsen: Interviewer og interviewperson er

ude af sync, så at sige. Det er denne mislyd, der demonstrerer, at den biocentriske slægtsforståelse ikke blot er én mulig slægtsforståelse blandt andre, men en norm, hvis overskridelse markerer grænserne for det normale i seriens optik.

Som tidligere anført, så er der mange måder at gøre slægt på, og set i en bredere samfundsmæssig sammenhæng er der afgjort sprækker i den biogenetiske slægtsforståelses dominans. Desuden er det, folk søger i slægten – inklusive den biologiske – forskelligt. På trods af at alle de slægtsserier, som jeg nævnte indledningsvis i denne artikel, trækker på den samme biocentriske diskurs, er der forskel på deres mulighed for at rumme forskellige tolkninger af beslægtethed. I *Slavernes slægt* er der således plads til, at deltagerne giver nogle meget forskellige bud på, hvad beslægtethed kan betyde – om end stadig i overensstemmelse med det biogenetiske udgangspunkt (jf. Frello, 2004/2006).

Set i en bredere sammenhæng støder Cathrines måde at omtale sine biologiske og sociale slægtninge på næppe for alvor imod rammerne for socialt anerkendte måder at gøre slægt på. Analysen demonstrerer imidlertid styrken af den biologiske fortælling, i og med at denne fungerer som selvfølgergjort norm i de nævnte programmer, og her har *Sporløs* en særlig betydning i kraft af seriens vedvarende popularitet. Fordi Cathrine ikke helt passer ind i tilrettelæggernes bestræbelse på at matche deltagerne, opstår der en mulighed for at forhandle betydningen af biologien, hvor den underliggende diskussion drejer sig om, hvad det er, man får, når man finder sine biologiske slægtninge. Og fordi Cathrine gør slægt forkert, bliver såvel seriens biocentriske præmis som den normativitet, den hviler på, tydelig: At det naturlige er at identificere sig med biologien og investere identitet og følelser i den.

Slægtsfortællinger

Koblingen af biologi og identitet er en virksom kulturel fortælling, som uden tvivl kan give en oplevelse af ro og helhed til mennesker, som tror på den. Cathrines eksempel antyder imidlertid, at den måske virker så godt – også som underholdning – så det kan være svært at blive *fri* for den. Og i adoptionslitteraturen kan man da også finde gentagne eksempler på, hvordan transraciale adopterede konfronteres med forventningen om biologiens forrang. Som Lene Myong Petersen påpeger, så er de transnationalt adopterede – uanset hvad de selv måtte mene – ”diskursivt positionerede som potentielt kriseramte på deres identiteter” (Petersen, 2009, p. 19). Dette giver sig blandt andet udtryk i, at de konfronteres med kravet om at ’gøre adopteret’ på den rigtige måde, f.eks. ved at give udtryk for et behov for kontakt med de biologiske forældre (se også Howell, 2007, p. 118). *Sporløs* er blot et enkelt led blandt mange i produktionen af biocentriske normativitet, og analysen af *Sporløs* kan derfor bidrage med en enkelt brik til forståelsen af populære mediers rolle i skabelsen, opretholdelsen og/eller forandringen af denne normativitet.

Den biologiske slægt tilbyder et reservoir af mulige spejlinger for dem, der har den. De kan finde gode historier og personer med træk, som de kan spejle sig i, når de søger bekræftelse, eller de kan finde forbilleder, som de kan stræbe efter at leve op til. De kan dyrke den

biologiske familie og understrege, at 'blod er tykkere end vand', eller de kan forkaste det hele og søge de nære relationer i selvvalgte fællesskaber. Alt dette er imidlertid afhængigt af, at man har en biologisk slægt, som man kan vælge til eller fra. Og heri ligger måske adoptionsfortællingernes tiltrækning for dem, der netop *ikke* er konfronteret med spørgsmål om deres afstamning: "Adoption captures public imagination, securing the identities of those who observe from the safe location of entitlement to a 'whole' identity" (Yngveson & Mahoney, 2000, p. 83). Men heri ligger også et andet aspekt af slægtsfortællingens mulige tyranni: For hvad er det, man 'mangler' (om noget), når man ikke kender sit biologiske ophav? Måske er det, man mangler, ikke så meget 'brikker' til identiteten, men snarere en krog ind i den fælles samtale om identiteten, som vi andre, der er udstyret med en (biologisk) 'slægt', tager for givet.

Deltagerne i *Spørløs* formulerer ofte det problem, at de ikke 'ved, hvem de er'. De trækker hermed på en biocentrisk identitetsforståelse, som samtidig er essentialistisk, idet identiteten forudsættes at være noget, der kan 'opdages' – det vil sige noget, der er givet forud for bevidstheden om den. Hvis man tager udgangspunkt i en forståelse, som ikke på forhånd udpeger et bestemt grundlag for identiteten, men derimod er åben for, at identitet kan skabes på mangfoldige måder, så kan man spørge, om det, der giver problemer for deltagerne i *Spørløs*, måske snarere er den definerende rolle, den biologiske slægt konventionelt tildeles, end en mangel på viden om det biologiske ophav.

På trods af seriens indbyggede privilegering af biologien, så peger analysen også på et paradoks i dens behandling af slægten, idet den samtidig demonstrerer – om end inden for rammerne af den biologiske fortælling – at slægt er pragmatisk. Det giver sig først og fremmest udtryk i, at moderen i adoptionshistorierne på den ene side tildeles en privilegeret position og på den anden side er udskiftelig, således at den privilegerede position kan indtages af en anden, når moderen mangler. Denne pragmatiske behandling af slægten er endnu mere udtalt i de programmer, der – som *Ved du hvem du er* – fokuserer på slægtsforskning, og den kan måske give en idé til andre måder at fortælle slægtshistorier på, som DR kunne gøre til udgangspunkt for næste led i den tilsyneladende uendelige fortælling om slægten. Måske kunne de opsøge historier, hvor det ikke er givet, hvad slægt er, og hvad den betyder, og hvor deltagerne ikke presses ind i forhåndsdefinerede skabeloner. Måske kunne de udforske de mangfoldige måder, hvorpå nutidens mennesker praktiserer og fortolker 'beslægtethed' – biologisk eller ej. Næste prime time-slægtsserie kunne måske blive en serie med underholdende røverhistorier om overraskende beslægtetheder.

Noter

1. For analyser af *Slavernes slægt*, se Frello (2004/2006 og 2010) og Marselis (2008).
2. Se også Raudaskoski og McIlvennys (2008) analyse af DR-serien *Når storken svigter*.
3. Konceptet til *Ved du hvem du er?* (*Who Do You Think You Are?*) stammer fra BBC.

4. <http://www.stv.dk/>
5. <http://tvm.gallup.dk/>
6. Se bidragene i Carsten (ed.) (2000). Og se Janet Carstens diskussion af styrker og svagheder ved begrebet i indledningen til bogen.
7. Jf. Ang (2001) og Frello (2005). For en interessant diskussion af kompleksiteten i samspillet mellem forestillinger om race og kultur i relation til danske adopterede fra Korea, se Petersen (2009).
8. Trotzig (1996) i Yngvesson og Mahoney (2000).
9. Kim (2002) i Dorow (2006, p. 217).
10. Se f.eks. Ebron (2000), Nash (2002, 2004 og 2005) og Clarke (2006).
11. Helt i overensstemmelse med adoptionsforskningen, som demonstrerer, at forestillingen om Moderen har en helt anden betydning end forestillingen om Faderen (f.eks. Dorow, 2006).
12. I *Sporø* beskrives mødet med de opsporede slægtninge næsten uden undtagelse som en succes, der giver den efterspurgte oplevelse af ro og helhed. Adoptionsforskningen viser imidlertid, at dette langt fra altid er tilfældet. Se f.eks. Eng (2003), Howell (2007) og Kim (2007).
13. Link til ansøgningsskemaet findes på *Sporø*' hjemmeside: <http://www.dr.dk/DR1/Sporloes/index.htm>

Referencer

- Albrecht, J. (2010). Smaglø. *Journalisten*, 3.
- Ang, I. (2001). *On not speaking Chinese: Living between Asia and the West*. London: Routledge.
- Bille, T. (2010). Set i tv: Hvor vildt. *Politiken*, 17.09, Kultur, p. 14.
- Bondebjerg, I. (2008). *Virkelighedens fortællinger. Den danske tv-dokumentarismes historie*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Carsten, J. (ed.) (2000). *Cultures of relatedness. New approaches to the study of kinship*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Carsten J. (2000). Introduction: cultures of relatedness. In Carsten, J. (Ed.), *Cultures of relatedness. New approaches to the study of kinship* (pp. 1-36). Cambridge: Cambridge University Press.
- Carsten, J. (2004). *After kinship*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Carsten, J. (2007). Constitutive knowledge: Tracing trajectories of information in new contexts of relatedness. *Anthropological Quarterly*, 80(2), 403-426.
- Clarke, K.M. (2006). Mapping Transnationality: Roots tourism and the institutionalization of ethnic heritage. In K.M. Clarke & D.A. Thomas (Eds.), *Globalization and race: Transformations in the cultural production of blackness* (pp. 73-96). Durham, NC: Duke University Press.
- Corner, J. (1995). *Television form and public address*. London: Edward Arnold.
- Dorow, S.K. (2006). *Transnational adoption. A cultural economy of race, gender, and kinship*. New York: New York University Press.
- Ebron, P.A. (2000). Tourists as pilgrims: commercial fashioning of transatlantic politics. *American Ethnologist*, 26(4), 910-932.
- Eng, D.L. (2003). Transnational adoption and queer diasporas. Two mothers. *Social Text*, 21(3), 1-37.
- Forte, J.R. (2007). 'Ways of Remembering': Transatlantic connections and African diaspora's homecoming in the Republic of Benin. *Social Dynamics*, 33(2), 123-143.
- Frello, B. (2005). Truende forurening eller kreativ overskridelse? – om hybriditet som analytisk begreb. In A.S. Sørensen & H. Bech (Eds.), *Kultur på kryds og tværs* (pp. 88-113). Aarhus: Klim.
- Frello, B. (2004/2006). Slavernes slægt. Slægtshistorie som personlig fortælling og kritisk diskurs. *Tidsskriftet Antropologi*, 50, 93-109.

- Frello, B. (2008). Towards a discursive analytics of movement: On the making and unmaking of movement as an object of knowledge. *Mobilities*, 3(1), 25-50.
- Frello, B. (2010). Dark Blood. *Kult*, 7, 69-84.
- Fremmen, M.B. et al. (2010a). 'Sporløs' strider mod DRs etiske retningslinjer. *Journalisten*, 3.
- Fremmen, M.B. et al. (2010b). Knap så sporløs. *Journalisten*, 3.
- Jantzen, C., & Vetner, M. (2008). Underholdning, emotioner og personlighed. Et mediepsykologisk perspektiv på underholdningspræferencer. *MedieKultur*, 45, 3-22.
- Holdsworth, A. (2010). Who do you think you are?: Family history and memory on British television. In E. Bell & A. Gray (Eds.), *Televising History. Mediating the Past in Postwar Europe* (pp. 234-247). Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Howell S. (2007). *The Kinning of Foreigners. Transnational adoption in a global perspective*. New York: Berghahn Books.
- Journalisten* (2010), 3: www.journalisten.dk
- Kim, E. (2007). Our adoptee, our alien: Transnational adoptees as specters of foreignness and family in South Korea. *Anthropological Quarterly*, 80(2), 497-531.
- Larsen, P.H. (2002). Virkeligheden på spil. Iscenesættelse af virkeligheden i tv-programmer – fra journalistik til underholdning. *MedieKultur*, 34, 78-91.
- Marselis, R. (2008). Descendants of slaves: The articulation of mixed racial ancestry in a Danish television documentary series. *European Journal of Cultural Studies*, 11(4), 447-469.
- Nash, C. (2002). Genealogical identities. *Environment and planning D: Society and space*, 20(1), 27-52.
- Nash, C. (2004). Genetic kinship. *Cultural Studies*, 18(1), 1-33.
- Nash, C. (2005). Geographies of relatedness. *Transactions of the Institute of British Geographers*, 30(4), 449-462.
- Olwig, K.F. (2004/2006). Fællesskabets begravelse. Oprindelse og forbundethed blandt ceribiske migranter. *Tidsskriftet Antropologi*, 50, 149-164.
- Petersen, L.M. (2009). *Adopteret – fortællinger om transnational og racialiseret tilblivelse*. Aarhus Universitet.
- Raudaskoski, P., & McIlvenny, P. (2008). Identity work and transnational adoption: Discursive representations of the 'adoptive-parent-to-be' in the satellite texts of a Danish TV documentary series. In C.R. Caldas-Coulthard & R. Iedema (Eds.), *Identity trouble. Critical discourse and contested identities* (pp. 58-76). Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Rønne, K. (2004/2006). Slægtsforskning og slægtskabsforskning. Entré. *Tidsskriftet Antropologi*, 50, 3-11.
- Somers, M.R. (1994). The narrative constitution of identity: A relational and network approach. *Theory and Society*, 23.
- Staunæs, D. (2003). Skæve køn, skæve etniciteter. *Kvinder, køn & forskning*, 1, 70-81.
- Yngvesson, B., & Mahoney, M.A. (2000). 'As one should, ought and wants to be': Belonging and authenticity in identity narratives. *Theory, Culture & Society*, 17(6), 77-110.
- Yngvesson, B. (2003). Going 'home'. *Social Text*, 21(1), 7-28.
- Yngvesson, B. (2007). Refiguring kinship in the space of adoption. *Anthropological Quarterly*, 80(2), 561-579.

Citerede tv-udsendelser:

Sporløs DR1 (produceret af STV):

14/10-2008: Susanne

28/10-2008: Karen Elise

21/10-2008: Cathrine

4/11-2008: Adriane

Article: Spørløs

3/9-2009: Charlotte

30/9-2010: Jesper

27/12-2010: Tilbageblik på de første 10 år.

Aftenshowet DR1:

22/10-2008

*Birgitta Frello
Lektor, PhD
Institut for Kultur og Identitet,
Interkulturelle studier
Roskilde Universitet
bfrello@ruc.dk*